

потреби та вимоги клієнта у страхуванні» на підставі отриманої від нього інформації (ч. 2 ст.85).

Отже, сучасні діяльність страхових брокерів та їх персоналу спрямована на успішне просування в державі якісних консультативних послуг, що передують укладенню договору страхування життя.

Література:

1. Закону України «Про страхування» від 18 листопада 2021 року № 1909-IX. Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 27.11.2023)

2. Статистика страхового ринку України. «Форіншурер» – онлайн-журнал №1 про технології у страхуванні та перестраховуванні, іншуртех та фінтех. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 08.01.2023)

3. Незалежні посередники. Офіційний сайт ПрАТ «Метлайф». URL: <https://www.metlife.ua/about-us/agencies-and-independent-brokers/ib/> (дата звернення: 23.01.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-71>

FINANCIAL MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF THE DEFENSE INDUSTRY OF UKRAINE

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ОПК УКРАЇНИ

Shemayev V. M.

*Doctor of Military Sciences, Professor,
Chief Consultant of the Center
for Security Studies*

Yurkiv N. Ya.

*Doctor of Economics, Professor,
Advisor to the Director
National Institute for Strategic Studies
Kyiv, Ukraine*

Шемаєв В. М.

*доктор військових наук, професор,
головний консультант центру
безпекових досліджень*

Юрків Н. Я.

*доктор економічних наук, професор,
радник директора
Національний інститут
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

Базою адміністративно-правового регулювання фінансування сектору безпеки й оборони, у т. ч. ЗСУ є: Конституція України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія національної безпеки

України, Закон України «Про національну безпеку України», щорічні закони «Про Державний бюджет України» [1–5]. Відповідно до 17 ст. Конституції України, оборона нашої держави, захист її суверенітету і територіальної цілісності та недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Рівень видатків на оборону – це один із найважливіших критеріїв, що характеризує прагнення держави забезпечити необхідні умови розвитку збройних сил та інших військових формувань, підтримання їхньої бойової готовності в належному стані. Ключові напрями спрямування оборонних видатків – це утримання збройних сил, розвиток оборонної промисловості, проведення військових досліджень та ліквідації їх наслідків, підготовка військових фахівців [1].

Відповідно до Стратегії національної безпеки України (Безпека людини – безпека країни) [3] передбачається «удосконалення бюджетної політики у секторі безпеки і оборони шляхом раціонального розподілу видатків на розвиток, бойову підготовку і оперативну діяльність відповідно до найкращих практик держав – членів НАТО», а також «застосування програмно-цільового підходу до визначення обсягів фінансових і матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ефективного функціонування сектору безпеки і оборони». Крім того, у Законі України «Про національну безпеку України» [4] вказано, що щорічне бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони здійснюється за рахунок і в межах коштів, визначених у законі про Державний бюджет на відповідний рік та має становити не менше 5 % від валового внутрішнього продукту (далі – ВВП), з яких не менше 3 % – на фінансування сил оборони. Отже, всі згадані нормативні акти є базою адміністративно-правового регулювання фінансування сектору безпеки й оборони, у т. ч. ЗСУ. Саме у цьому контексті важливими є щорічні закони «Про Державний бюджет України», які безпосередньо впливають на діяльність ЗСУ [5].

У складі видатків на оборону фінансування розвитку, закупівлі, модернізації та ремонту озброєння, обладнання й військової техніки в 2023 р. досягло 833 млрд грн. (проти 26 млрд у 2021 р. і 242 млрд у 2022 р.). Рівень бюджетного фінансування цих програм зріс від 0,5% ВВП у 2021 р. до 4,7% у 2022 р. і до 12,8% у 2023 р. Основне місце у структурі видатків цього виду займає державне оборонне замовлення. В рамках його виконання “Укроборонпром” збільшив випуск озброєнь у 2023 р. на 92% відносно попереднього року [6].

Не зважаючи на кратне збільшення обсягів оборонного замовлення, воно все ще фінансується на доволі низькому рівні, а передбачені бюджетом кошти забезпечують контракування і оплату лише ½

продукції, яку потенційно можуть виробляти вітчизняні підприємства оборонно-промислового комплексу (ОПК). На недостатність бюджетного фінансування вказують і такі порівняння: видатки українського бюджету на ведення військових дій у 2024 році заплановано в сумі 40,7 млрд дол. США, а бюджету агресора – 115 млрд дол. (перевищення у 2,5 разу) [6].

Бюджет України – 2024 передбачає акумулювання максимальних ресурсів на сектор безпеки і оборони, створення умов для розвитку вітчизняного ОПК та спрямований на розвиток економіки для перемоги. Видатки на фінансування сектору безпеки та оборони протягом 2024 р., виходячи із ймовірності, що війна буде тривати протягом усього року, становитимуть більше 50% у загальній структурі державного бюджету, або 1,69 трлн грн [7].

Оскільки, армію Україна фінансує за рахунок власних внутрішніх надходжень: податкових і митних зборів, запозичень, в кінці 2023 року Урядом було прийнято рішення щодо перерозподілу податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), який сплачували військовослужбовці до місцевих бюджетів, на потреби оборони держави. Адже доходи, які отримані від ПДФО з військових, утримання яких фінансується з державного бюджету, мають розподілятися, в першу чергу для потреб розвитку ОПК та потреб оборони в цілому.

Ці кошти були спрямовані до спеціального фонду держбюджету з їх цільовим використанням: на виробництво та закупівлю морських дронів і БПЛА (43,3 млрд грн), а також 51 млрд грн на впровадження нових технологій в секторі ОПК та для виготовлення зброї.

Протягом цього бюджетного року, крім коштів ПДФО, також будуть перенаправлені на потреби оборони всі кошти з дорожнього фонду в сумі 95,2 млрд грн., що дозволить мобілізувати усі можливі внутрішні ресурси на цей важливий напрямок. Адже, це не тільки інвестиція в оборону країни та перемогу, але й створення нових робочих місць та відновлення економіки.

Досягнути зростання обсягів доходних джерел для фінансування потреб оборони в Україні, на думку експертів [8–11], можна через модернізацію оборонно-промислового комплексу, використання потенціалу банківської системи на посилення обороноздатності держави, виведення з тіні ринку цигарок.

Безумовний пріоритет 2024 року – суттєве нарощування виробництва озброєнь і військової техніки, які вже запуснені у попередні роки, підготовка до старту виготовлення нових технологічно доступних видів озброєння і техніки, інноваційний розвиток

вітчизняного ОПК, розширення практичного співробітництва зі світовими лідерами у цій сфері, локалізація виробництва (у рамках домовленостей про створення Альянсу оборонних технологій), запровадження спеціального режиму економічної діяльності для підприємств ОПК, масштабна дерегуляція та спрощення усіх процедур у сфері виробництва озброєння і військової техніки – від етапу проектування і створення концептів до прийняття ОВТ на озброєння сил безпеки і оборони України [9].

Розвиток українського ОПК має спиратися на застосування комплексу економіко-управлінських важелів, домінуючим серед яких є державне оборонне замовлення. Важливою є й реалізація масштабних державних інвестицій у створення нових виробничих потужностей військового призначення.

Для активізації участі приватних інвесторів у розбудові ОПК України та формування спільних виробництв з партнерами з НАТО доцільно було б запропонувати інвесторам такі стимули [10, 11]:

- державні гарантії та компенсація кредитних процентних ставок за кредитами, залученими з метою налагодження виробництва сучасних видів озброєння (включаючи закупівлі основних фондів);

- надання пільг з податку на прибуток підприємств і податку на землю для нових підприємств ОПК, що діятимуть 2–5 років з моменту відкриття підприємств;

- надання податкових субсидій підприємствам ОПК на величину інвестиційних витрат і податкових преференцій інвестиційному імпорту;

- поширення дії системи страхування від військово-політичних ризиків в Україні на прямі іноземні інвестиції та спільні підприємства у секторі ОПК.

Важливими завданнями на найближчу перспективу також є:

- запуск державної системи страхування інвестицій від воєнних ризиків, яка включатиме фінансування, надане міжнародними донорами;

- здійснення інвестицій в освіту та людський капітал з орієнтацією на пом'якшення демографічних проблем і відновлення трудового потенціалу України.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Стратегія воєнної безпеки України: Указ Президента України від 25 березня 2021 року, № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua1#Text>.

3. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL:<https://www.president.gov.ua/>

4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <http://surl.li/lsiub>.

5. Солдатенко О.В. Фінансування Збройних Сил України в умовах воєнного стану: Євроінтеграційний вектор // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Серія ПРАВО. Вип.80: ч.1. С. 576-581.

6. Тетяна Богдан. Бюджетні варіації та пріоритети.12.02.2024.URL: <https://www.growford.org.ua/byudzhetni-variatsiyi-ta-priorytety/>

7. Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/1__%D0%94%D0%91%D0%A3_2024.pdf

8. Як профінансувати армію, вивівши з тіні ринок цигарок. 24.01.2024. URL: <https://www.growford.org.ua/yak-profinansuvaty-armiyu-vyvivshy-z-tini-rynok-tsygarok/>

9. Д. Гетманцев. План дій на 2024 рік: озброєння, відбудова, економічне зростання та рух до ЄС. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/03/6/710794/>

10. Тетяна Богдан. Чому економіку України потрібно терміново ставити на військові рейки. GROWFORD Institute, 2024. URL: <https://www.growford.org.ua/chomu-ekonomiku-ukrayiny-potribno-terminovo-stavyty-na-vijskovy-rejky/>

11. Богдан Данилишин, Тетяна Богдан. Перехід до воєнної економіки. Чотири головні кроки, які має зробити Україна. 04 грудня, 2023.URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/perehid-do-vojennoji-ekonomiki-chotiri-holovni-kroki-jaki-maje-zrobiti-ukrajina.html#>